

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Drømmetilværelsen asylmottak?

Norwegian asylum centre - From dream to disillusion?

Horder, Heidrun

Totalt antall sider inkludert forsiden: 53

Molde, 26.05.2015

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiattrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Nils Bekkevold

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 26.05.2015

Antall ord: 11 860

Forord

Da jeg kom til Norge sov jeg ikke på tre netter.

Var det riktig å komme hit?

Vinteren var trist, men sommeren luktet bringebær, solbær og grønne hager.

Og jeg så en regnbue.

Det er rettigheter her. Og plikter.

I Norge har folk lært seg å stå i kø.

Suhad Ali

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 – 18 år og konsekvensen av livet på asylmottaket. Forskningen viser at disse ungdommene sliter med ulike problemer og utfordringer når de kommer til Norge. Grunner for flukten er forskjellige og ofte sammensatte. De er avhengig av beslutninger fra Utlendingsdirektoratet om de blir anerkjent som flyktninger. Mottakene har blant annet ansvar for omsorgsarbeid, boforhold, opplæring i matlaging, skole og andre aktiviteter. Hvordan disse faktorene blir oppfulgt av asylmottakene påvirker levekårene til de enslige mindreårige. En sentral rolle for de enslige mindreårige asylsøkere spiller økonomien og dermed basisbeløpet de får utbetalt, og tidshorisonter.

1.0	Innledning	1
1.1	Valg/ Bakgrunn for tema	1
1.2	Egne erfaringer	1
1.3	Samfunnsdebatt	2
1.4	Relevans for vernepleieryrke.....	2
2.0	Forforståelse	4
3.0	Problemstilling.....	7
3.1	Avgrensing av tema.....	7
3.2	Begrepsforklaring	7
4.0	Metodedel.....	9
4.1	Litteraturstudie	9
4.2	Fremgangsmåten og kildekritikk.....	9
4.3	Bruk av litteraturen.....	12
5.0	Funn.....	13
5.1	Situasjonen enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan, Eritrea, Somalia og Syria har flyktet fra	13
5.1.1	Situasjon i Afghanistan	14
5.1.2	Situasjon i Eritrea.....	14
5.1.3	Situasjon i Somalia.....	15
5.1.4	Situasjon i Syria	15
5.2	Grunner for migrasjon	16
5.3	Utlendingsdirektoratets rolle	17
5.4	Asylmottak	18
5.4.1	Situasjonen til enslige mindreårige asylsøkere på mottak	18
5.4.2	Kontaktpersoner til enslige mindreårige asylsøkere	20
5.4.3	Boforhold	21
5.4.4	Økonomi og helse	22
5.4.5	Kosthold	24
5.4.6	Skole.....	25
5.4.7	Tidsaspekt	26
5.5	Generelle betraktninger	26
5.5.1	Kulturforståelse	26
5.5.2	Utviklingspsykologi	27
6.0	Drøfting	29

6.1	Myndighetens intensjoner og enslige mindreårige asylsøkeres behov.....	29
6.2	Myndighetens intensjoner og virkeligheten	31
6.3	Virkeligheten og enslige mindreårige asylsøkeres behov	35
7.0	Avslutning	38
	Litteraturliste.....	39
	Vedlegg 1: Vernepleierens Arbeidsmodell	
	Vedlegg 2: Maslows Behovspyramide	

1.0 Innledning

Bachelor oppgaven min har fokus på enslige mindreårige asylsøkere (EMA) mellom 15 – 18 år og deres livssituasjon i asylmottak. Jeg har sett nærmere på hvilke land de EMA kommer fra og hva som er den aktuelle situasjonen i disse landene. EMA har fått mye oppmerksomhet i media og forskningsprosjekter, og jeg har valgt å se på hvilke faktorer påvirker livet deres på asylmottak. Videre har jeg sett på hvilke rettigheter og plikter de har og hvordan fungerer dette i praksis

1.1 Valg/ Bakgrunn for tema

Bakgrunn for oppgaven min er at det er mer enn 50 millioner mennesker på flukt verden rund. Derav også mange barn og unge som flykter alene fra ulike kriseområder til Europa.

1.2 Egne erfaringer

Den første kontakt jeg hadde med temaet var gjennom et besøk med kullet mitt på asylmottak og flyktingtjenesten i Molde. Etter den informasjonen vi fikk blir jeg mer bevisst på problematikken og ble klar over at jeg skal prøve å få en plass der i fordypningspraksisen min. Etterpå deltok jeg på flerkulturell Molde hvor også mange flyktninger fra ulike land representerte landet sitt. Kontakten jeg fikk der, samtaler med flykninger jeg ble kjent med og samtaler med venner som jobber i flyktingtjenesten gjorde meg enda mer sensitiv for tema. Ulike TV og avisoppslag påvirket min interesse slik at jeg fikk fokus på EMA og deres liv på asylmottak. Det førte til at jeg ville vite mer om tema og problematikken. Samtidig ser jeg arbeidet med enslige mindreårige flyktninger som en mulig arbeidsplass. En arbeidsplass hvor jeg ikke bare kan legge til rette for enkelte, men også blir en helse- og sosialpolitisk aktør. Jeg mener at det er en gruppe som bare i lite grad kan snakke for seg selv og at jeg som vernepleier også skal påvirke samfunnsmessige og kulturelle forhold (Fagplan i vernepleie 2012).

1.3 Samfunnsdebatt

EMA har i de siste årene ofte vært tema i nyhetene, aviser og debatter. Diskusjoner handler om innvandringspolitikken, rettigheter til EMA, hvor mange EMA skal Norge tar imot, boforhold på asylmottakene, alderstesting, omsorg osv. Innslagene viser en stor bredde av meninger. Lange (2015) som er assisterende direktør i utlendingsdirektoratet, tar stillingen til alderstesting og mener at testen skal blant annet sikre at voksne ikke får tilgang til rettigheter som er laget for ungdommer. Erfaringene hennes viser at noen voksne har opptrådt truende og bedrevet alvorlig volds- og narkotikakriminalitet på mottak som skal være for ungdom. Meningene svinger fra at Norge tar imot for mange EMA til at Norge bør ta imot flere. Også omsorg på mottakene ble diskutert.

«De Andre» av Margreth Olin (2012) er en bevegende dokumentarfilm som følger opp ulike ungdommer mellom 15 – 18 år som *legger ut på flukt fra hjemlandet med livet som innsats*. De har fått midlertidig oppholdstillatelse i Norge og skal returneres til hjemlandet når de fyller 18 år. Filmen skapte ulike debatter i Norge.

Mens noen sier at Norge burde gjøre mye mer for EMA tviler andre på at EMA måtte flykter i det hele tatt. En annen diskusjon fins rundt nyåpning av asylmottakene. For eksempel fikk nabolaget i Sandnes i fjor både nabovarsel fra Redd barna og Borgervern Rogaland i postkassa grunnen nyåpning av et asylmottak for EMA (Stokka 2014). I den siste tiden har flyktningproblematikken i Middelhavet gjort dette brennaktuelt.

1.4 Relevans for vernepleieryrke

Problemstillingen min er relevant for vernepleieryrket da problemet handler om ungdommer som er i en vanskelig situasjon. Situasjonen de EMA er i, kan føre med seg psykologiske, somatiske, kulturelle, identitets og integrasjonsproblemer som jeg som vernepleier har kunnskap om og kan jobbe med. Ifølge fagplanen for vernepleie (2012) arbeider vernepleiere med barn, ungdom, voksne og eldre som har, eller kan utvikle, funksjonsvansker av fysisk psykisk eller sosial karakter. Antall vernepleiere som jobber innenfor områder som for eksempel barnevern og flyktningmottak er økende.

Dessuten er det et tema som er aktuell for samfunnet da krig, maktorienterte ledere, epidemier og fattigdom fører til at mennesker flykter fra hjemlandet deres og søker beskyttelse og trygghet i demokratiske og rikere land. Derfor er det også mange barn og ungdommer som flykter alene. Det er et tema som gir meg muligheten å jobbe både på samfunns-, gruppe- og individnivå. Fagplanen for vernepleie (2012) legger vekt på vernepleierens arbeidsmodell (VerA) (vedlegg 1). Modellen tydeliggjør at mål med utdanningen er blant annet at vernepleiere kan legge til rette for miljøarbeid både på samfunns-, gruppe- og individnivå. Jeg har lært meg lover og regler som er viktig for problemstillingen min. EMA er en spesielt sårbar gruppe som har flere rettigheter enn voksne asylsøkere.

2.0 Forforståelse

Vi forstår andre på bakgrunn av våre egne erfaringer, følelser og tanker, for eksempel på bakgrunn av den kulturen vi er en del av. Dette kaller vi for-forståelse, det vil si den forståelse vi bringer med oss til møtet med andre mennesker (Røkenes og Hanssen 2012:14)

Forforståelsen min er preget av det jeg har erfart gjennom hele mitt liv. Meningene og holdningene mine ble påvirket av oppveksten i en vestlig kultur. Det innebærer blant annet at jeg er vant med å kunne si meningen min fritt og kan ta valg i forhold til utdanning, bosted og med hvem jeg vil være i lag med osv. Jeg har lært at jeg kan stole på meg selv og på familien og vennene mine, men også at jeg må være aktiv selv for å oppnå målene mine. Utdanningene og arbeidslivet mitt har lært meg ulike måter å samarbeide med kollegaer og foresattere. Det har ført til at jeg legger stor vekt på et godt arbeidsmiljø og at mennesker blir behandlet med respekt. Avgjørelsen min å flytte fra Tyskland til Norge ga meg erfaringen i å være utlending selv. Det har økt forståelsen min for mennesker som lever i en fremmed kultur og mulige utfordringene deres.

Jeg har gjort mange positive erfaringer da jeg flyttet til Norge fordi at jeg ble kjent med mange hjelpsomme mennesker. Tyskland og Norge har ingen store kulturforskjeller og det er forholdsvis lett å lære norsk for tyskerne. Likevel har det gitt meg en forståelse for at det tar mye energi å snakke et fremmed språk og bli kjent med både skrevne og uskrevne regler og lover. Det kan være en balansegang mellom å tilpasse seg den nye kulturen og beholde viktige deler av sin egen kultur og tar vare på egne tradisjoner. Jeg mener at denne balansegangen blir mye vanskeligere jo større gapet mellom de ulike kulturene er.

Ut fra ulike samtaler og kontakter jeg har hatt med flyktninger og asylsøkere ble forforståelsen min preget av at det flyktningene har gått gjennom ikke blir tatt på alvor, at det er lang ventetid før disse mennesker får vite om de kan bli i Norge, bli bosatt eller bli sendt hjem igjen. Etter min mening er denne ventetida en ekstra stor belastning for barn og ungdom og kommer i tillegg til det de har gått gjennom før de kom til Norge. Som enslige mindreårige har fortalt meg, har de mellom 15 – 18 året et begrenset skoletilbud. Det ser jeg som spesielt problematiske fordi at deres tid er enda mer preget av venting og usikkerhet. Etter min forforståelse kan det føre til psykiske og somatiske problemer som kunne vært unngått. Jeg er bevisst på at min forforståelse av problemstillingen min er på den ene siden preget av at jeg har mye forståelse for flyktnings situasjon og mye kritikk

av Utlendingsdirektoratet (UDI) sine avgjørelser og måte å behandle disse ungdommene. På den andre siden er jeg klar over at det som blir tatt opp på TV og i andre media er ofte den negative siden av en sak. Derfor har jeg lagt vekt på å få frem også UDI sine synspunkter i teori og drøftingsdelen.

Jeg er klar over at forforståelsen min også speilet seg i valg av litteraturen til oppgaven. Samtidig påvirker vernepleierutdannelsen hvordan jeg tenker om mennesker i vanskelige situasjoner. Det innebærer at jeg ønsker å se hele mennesker, ikke bare se på problemet, men også på ressurser og styrker som den enkelte har. I forhold til min problemstilling/tema har jeg kommet fram til at det er veldig lett å sykeliggjøre enslige mindreårige flyktninger istedenfor å se deres ressurser.

Videre ser jeg 15-18årige ungdommer i en spesiell sårbar situasjon grunnen puberteten. Jeg er bevisst på at mitt syn på ungdommer i puberteten er preget av min egen oppvekst i en vestlig kultur og mine erfaringer med barnet mitt. For min del er det en balansegang mellom å gi ungdommen selvtillit, tilpasset ansvar og friheten å bli voksen, men også råd og støtte og klare regler de kan forholde seg til. Jeg har lært at det er viktig for ungdommer i puberteten å ha et mål for framtiden, føle at det er noe meningsfullt i livet og ikke minst å føle seg trygg, både i samfunnet og i sosiale sammenhenger.

I forhold til kulturforskjellen tenker jeg at disse ungdommene har mistet alt fra familie, venner, et hjem og tilgang til en kultur og språk de kjenner og føler seg trygg på. Det må skape usikkerhet og misforståelse når de enslige mindreårige prøver å tolke samfunnet vårt ut fra deres kulturforståelse. Jeg vet ikke om personalet som jobber med og tar imot disse asylsøkere, er bevisst på kulturelle forskjeller og har lært seg f.eks. å tolke ulikheter i gester, nonverbal kommunikasjon og ulike betydninger av ord. Samtidig tenker jeg at det er veldig lett å generalisere det vi vet om alle mennesker som hører til den kulturen. F.eks. har jeg hørt kommentarer om min egen tyske kultur at vi tyskere er arbeidsomme og pålitelige. Det er tilfelle hos veldig mange jeg har blitt kjent med, men det fins også mange som ikke er det i det hele tatt. Derfor er det viktig for meg å se og bli kjent med individet og ikke vurdere enkelte mennesker bare ut ifra den kulturen den kommer fra.

Forforståelsen min ble også preget av besøkene på asylmottakene og uformelle samtaler med ansatte og EMA og enslige mindreårige flyktninger (EMF). Selv om de EMF, i

motsetning til de EMA, allerede har fått en oppholdstillatelse kan det ta lang tid før de blir bosatt.

3.0 Problemstilling

Med dette som utgangspunkt har jeg kommet frem til følgende problemstilling.

«Hvilke konsekvensen har det for enslige mindreårige asylsøker å leve i asylmottak?»

3.1 Avgrensing av tema

Jeg avgrensner oppgaven min til å skrive om EMA mellom 15 – 18 år. Mellom 2012 – 2015 kom de fleste EMA fra Somalia, Eritrea, Afghanistan og Syria (Utlendingsdirektoratet 2012, 2013, 2014 a, 2015). Derfor har jeg valgt å se nærmere på situasjonen i disse land som bakgrunn for hvorfor EMA flykter fra disse land og hvordan det påvirker deres liv på asylmottak. Videre har jeg fokus på EMA som selvforsørger.

3.2 Begrepsforklaring

Asylmottak:

Mennesker som søker om beskyttelse i Norge, har en lovfestet rett til et sted å bo mens de venter på at søknaden deres blir behandlet (UDI a).

Et asylmottak er en midlertidig bolig for asylsøkere og andre mennesker som ikke har oppholdstillatelse i Norge. De fleste asylmottakene der det bor barn, gir familiene en liten leilighet som de kan bo i. Barn som søker asyl i Norge alene, bor på omsorgssenter eller egne mottak for enslige mindreårige asylsøkere (Barneombudet a).

Enslige mindreårige asylsøkere (EMA):

Fellesbetegnelse på alle barn og unge under 18 år som kommer til landet som asylsøkere uten foreldre, eller som ikke har andre voksne med foreldreansvar i Norge. Dette inkluderer også de som kommer til landet i følge med andre voksne enn sine egne foreldre, for eksempel sammen med eldre søsken, tante, onkel eller lignende. Norge har med dette en videre definisjon på enslige mindreårige enn den som brukes av FN, som bare omfatter de som ikke har følgepersoner (Utlendingsdirektoratet 2005 i Aalandslid og Walstad Enes 2012).

EMA under 15 år blir oppfulgt av barnevernet, mens UDI har ansvaret for de mellom 15 og 18 år (Barneombudet b).

Konsekvens: (fra latin: *consequentia*) er effekten, resultatet, eller utfallet av noe som tidligere har forekommet (Stein 2011). For problemstillingen min betyr dette at jeg vil se på hva som er utfallet av livet på asylmottaket for de EMA mellom 15-18 år.

4.0 Metodedel

En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilken som helst middel som tjener formålet, hører med i arsenalet av metoder (Aubert i Dalland 2012:111)

4.1 Litteraturstudie

Oppgaven min er en litteraturstudie. Dette er en kvalitativ metode der jeg vurderer litteraturkilder. En kvalitativ undersøkelse kan både ha kvalitative og kvantitative elementer (Dalland 2012). Jeg har sett på den kunnskapen som allerede finnes om tema og systematisert noe av den. Oppgavens problemstilling og tidsmessige vurderinger ligger til rette for en litteraturstudie fordi at metoden hjelper meg å belyse problemstillingen fra ulike sider på en faglig og troverdig måte. Det betyr at jeg belyser problemstillingen min med hjelp av aktuelle litteratur og forskningsrapporter uten å gjennomføre egne studier, observasjoner og intervjuer.

En kvalitativ studie går i dybden og har fokus på mange opplysninger om få undersøkelsesenheter. Målet er å få frem sammenhenger og helhet. Derfor har forskeren direkte kontakt med feltet som betyr også at forskeren har et «jeg – du forhold» til undersøkelsespersonen. Forskeren vil forstå og er derfor mer fleksibel i intervjusituasjonen for å få også frem det som er spesielt og eventuelt avvikende (Dalland 2012).

4.2 Fremgangsmåten og kildekritikk

Først har jeg skapt meg en oversikt over aktuell litteratur og ulike forfatterne. Jeg brukte både søkemotorene Google og Oria for å komme frem til ulike fagbøker, forskningsartikler og rapporter om EMA.

I denne oppgaven har jeg hovedsakelig benyttet meg av primærkilder. En primærkilde er den opprinnelige kilden. Ved å benytte primærkilder kan jeg sikre meg mot å overta andres feiltolkninger (Dalland 2012). I få tilfeller fikk jeg ikke tak i originalen og har benyttet meg av sekundærkilder. En sekundærkilde er når en forfatter refererer i teksten til en annen forfatter (Dalland 2007).

Et grunnleggende krav til data er at de må være relevante for problemstillingen (Dalland 2012:120). Derfor har jeg lagt hovedvekt på anerkjente forfatterne med relevant fagkunnskap, aktuell regelverk og lovgiving og nyeste informasjon og statistikker om flyktningtallene og situasjoner i kriseområder. Utfra dette vurderer jeg den litteraturen jeg har valgt ut som valid. For å begrense litteratursøket og for å forholde meg til mest pålitelige (reliable) data har jeg prioritert litteratur fra de siste 6 år. Enkelte kilder er av eldre data. På den ene siden handler det om lov- og regelverk som fortsatt er aktuelle og på den andre siden om kilder som gir mer generell informasjon, men likevel tilfører oppgaven min viktig kunnskap.

Fagbøker, forskningsartikler og rapporter:

Ketil Eide og Hilde Lidén er innflytelsesrike forfattere som kom frem i søkemotorene Oria med søkeord «barn» og «flukt». Forfatterne har skrevet fagbøker, forskningsartikler og rapporter om blant annet EMA mellom 15-18 år. Rapporten «Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere» fra Lidén mfl. (2013) fikk jeg også anbefalt fra personale som jobber på asylmottak for EMA.

Cecilie Øien (2010), Eide og Broch (2010) og Oppedal, Brit og Karoline B. Seglem og Laila Jensen (2009) ble referert til som sekundærkilde blant annet i «Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere». Disse kildene søkte jeg opp som primærkilder. Hjelde og Stenerud (1999) ble referert i Oppedal, Seglem og Jensen (2009). Denne primærkilden fikk jeg ikke tak i, men kom frem til Myhrer og Stenerud (2011) ved dette søket.

Marko Valenta og Berit Berg (2012) og Siv Førde (2014) kom frem da jeg søkte på Oria med søkeordene «enslige», «mindreårige» og «asylmottak». Valenta og Berg er erfarne fagpersoner som er utdannete sosiologer og jobber ved NTNU som forskere. Begge blir ofte nevnt som sekundærkilder i ulike fagbøker og forskningsrapporter. Førde er utdannet sykepleier og har en Master of Philosophy in Health Promotion om tema enslige mindreårige flyktningbarn. Hun har i lang tid deltatt aktiv i innvandringsdebatten og er opptatt av flyktningbarnas livssituasjon.

Sverre Varvin (2003) er psykiater og psykoanalytiker ved Psykososialt Senter for Flyktninger, Universitetet i Oslo og har mange års erfaring i arbeid med flyktninger og forskning spesielt på alvorlig traumatisering.

Internettkilder:

FN-sambandet, UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Utlendingsdirektoratet (UDI), Barnekonvensjoner og Redd barna er kilder jeg kjente fra før.

Utlendingsdirektoratet har ansvar for alle saker som gjelder flyktninger og asylsøkere i Norge og er dermed en kilde for gjeldende lover og regler. Rapportene jeg har brukt fra Lidén mfl. (2013) og Cecilie Øien (2010) er rapporter som UDI har gitt i oppdrag.

FN-sambandet er en uavhengig kilde med FN og internasjonale spørsmål som arbeidsområde. UNHCR leder og koordinerer internasjonalt arbeid for å løse flyktningsproblemer og beskytte flyktninger verden over.

Redd barna er en organisasjon som jobber for barnas rettigheter verden over. Arbeidet deres bygger på FNs-Barnekonvensjoner.

Utdanningsdirektoratet og Opplæringsloven søkte jeg opp som primærkilde etter henvisning i Utlendingsdirektoratet.

Media:

Jeg brukte NRK som informasjonskilde for den aktuelle situasjonen i Somalia. Avisartikler fra «Stavanger Aftenblad» og «Aftenposten» og filmen «De Andre» fra Margreth Olin tok jeg som eksempel for samfunnsdebatten.

Pensumlitteratur:

Som pensumlitteratur brukte jeg Røkenes og Hanssen (2012) for å definere hva kulturforståelsen er generell. Jeg brukte Bunkholdt (2000) for å gjøre rede for barnas utvikling i puberteten. Jeg mener at Eriksons utviklingsfaser fortsatt er aktuelle fordi at han beskriver en modningsprosess som ungdommer går gjennom på veien til å bli voksen. Likevel er det viktig at denne livsfasen har ulik betydning i forskjellige kulturer. Dahl (2000) brukte jeg for å forklare Maslows behovspyramide.

Selvbiografi:

Som selvbiografi har jeg brukt Maria Amelie (2010) for å gi et innenfor perspektiv av inntrykk og opplevelser fra livet på asylmottak.

Feilkilder

Som nevnt i 2.0 kan min forforståelse av temaet ha påvirket valg av litteratur noe som muligens kan ha påvirket tolkning av teorien. Kunnskapen min i bruk av søkemotorene, søkeord og fremgangsmåten for å finne frem litteratur kan være mangelfulle, slik at funnene ikke er mest valide. Det store pensum i forhold til tema kan ha ført til at viktige kilder ikke er nevnt.

4.3 Bruk av litteraturen

I denne oppgaven har jeg brukt lovverk og rundskriv for å belyse myndighetens intensjoner. Jeg brukte forskningslitteratur for å fremstille virkeligheten, og for å få et innenfor perspektiv brukte jeg selvbiografien til Marie Amelie. I drøftingsdelen satt jeg lovverk, forskning og selvbiografien opp mot hverandre. Jeg ville få frem om virkeligheten stemmer overens med regelverket, om regelverket legger til rette for å dekke behovene til de EMA og om virkeligheten er slik at behovene til de EMA blir dekket. For å se hvilke behov blir dekket henholdsvis ikke dekket og hvilke konsekvensen det kan få, drøftet jeg det opp mot Maslows behovspyramide.

5.0 Funn

I funnkapittelet gir jeg først en oversikt over situasjonene i Afghanistan, Eritrea, Somalia og Syria. Det er de landene de fleste EMA har flyktet fra de siste årene. Etterpå beskriver jeg ulike grunner for migrasjon av EMA. Deretter går jeg nærmere inn på livet på asylmottak og ulike faktorer som har innflytelse på de enslige mindreårige sitt liv. Jeg avslutter teorikapittelet med generelle betraktninger som kulturforståelse og utviklingspsykologi.

5.1 *Situasjonen enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan, Eritrea, Somalia og Syria har flyktet fra*

	2015 (jan - april) Av total 285 EMA	2014 Av total 1204 EMA	2013 Av total 1070 EMA	2012 Av total 964 EMA
Afghanistan	136	324	252	419
Eritrea	40	409	213	60
Somalia	25	185	317	208
Syria	15	66	21	6
Total	216	984	803	693

Figur 1: Asylsøknader av EMA fra Afghanistan, Eritrea, Somalia og Syria fra januar 2012 til april 2015 (Kilde: Utlendingsdirektoratet 2012, 2013, 2014 a, 2015)

Tabellen viser at i det siste tre år har 2696 av 3523 EMA, det er 76,5 % kommet bare fra disse fire land til Norge. Jeg tok Syria med i tabellen fordi at tallene fra Syria er stigende. I 2014 la Syria allerede på fjerde plassen. Det ser ut at den trenden fortsetter også i 2015. Situasjonen i disse landene tilsier at vi vil få mange EMA fra disse landene i flere år fremover.

5.1.1 Situasjon i Afghanistan

Mer enn tretti år med krig har gjort Afghanistan til et av verdens fattigste og minst utviklede land (FN-sambandet 2015a). Ifølge Johannessen (2014) har Afghanistan over mange år lidd under et enormt flyktningproblem. De fleste flyktet til nabolandene Iran, Pakistan og Tadsjikistan, men i stor grad også til Australia og Europa. I tillegg teller nesten en halv million mennesker som internt fordrevne, tallene er økende i de siste årene. Afghanerne som lever i slumområder og i svært overbefolkete leire, lider under de kalde afghanske vintrene og særdeles kummerlige forhold. Forholdene er preget av mangel på mat, vann og kull/olje til fyring. Underernæring og lave temperaturer er grunn til at mange, særlig barn mister livet (Johannessen 2014). Ifølge UNHCR (2015) var nesten 2,7 millioner afghanere på flukt i midten av 2014.

5.1.2 Situasjon i Eritrea

Etter at Eritrea ble annektert av Etiopia i 1962 fulgte en 30 år lang borgerkrig som Eritrea vant i 1991. Landet ble selvstendig i 1993. Eritrea er en autoritær ettpartistat med Afwerki Isaias som så langt eneste president. *Politisk opposisjon er ikke er tillatt, og religionsfriheten er begrenset. Det er ikke pressefrihet, og all media er eid og kontrollert av staten* (FN-sambandet 2014).

100 000 mennesker tapte livet i en 2 års varig krig mellom Eritrea og Etiopia fra 1998 av. Krigen hadde til følge at næringslivet ble satt kraftig tilbake og Eritrea ble økonomisk avhengig av andre land. (FN-sambandet 2014).

Nasjonale valg har vært under planlegging, men er utsatt på ubestemt tid. I 1997 ble det vedtatt en grunnlov som garanterer for demokrati og menneskerettigheter, men den har aldri trådt i kraft. Landet ledes fremdeles av en overgangsregjering.. En regner med at tusenvis av samvittighetsfanger sitter i eritreiske fengsler, uten å ha hatt en rettssak. Landet har i tillegg store sosiale utfordringer, som analfabetisme, og arbeidsløsheten er stor (FN-sambandet 2014).

5.1.3 Situasjon i Somalia

Somalia har vært i kontinuerlig borgerkrig siden 1991. Landet har vært så splittet at det egentlig bare har vært de ytre landegrensene som har gjort Somalia til en enhet. Stadig rivalisering mellom ulike klaner er hovedårsaken til de langvarige konfliktene (FN-sambandet 2013).

Ifølge FNs høykommissær finnes 1.3 millioner internt fordrevne flyktninger i Sør-Somalia hvorav mange vil antagelig havne i verdens største flyktningleir i nabolandet Kenya (FN-sambandet 2013). I leiren, som opprinnelig ble bygd for 90 000 mennesker, bor i dag 335 000 flyktninger (Radøy og Senel 2015).

Somalia ble i 2011 rammet av den verste tørken på 60 år. Det førte til en sultkatastrofe som ble forverret gjennom den usikre situasjonen i landet. I tillegg forbød den islamistiske grupperingen al-Shabaab en rekke vestlige hjelpeorganisasjoner å arbeide i sine områder. I løpet av 2011 erklærte FN hungersnød i fem regioner i Somalia (FN-sambandet 2013).

5.1.4 Situasjon i Syria

Formelt er Syria en parlamentarisk republikk, men i praksis har landet fungert mer som et autoritært regime. Makten er i hovedsak konsentrert hos presidenten og hans nærmeste rådgivere fra militæret og sikkerhetspolitiet. Opposisjonen i landet undertrykkes. [...] I mars 2011 brøt det ut et folkelig opprør i Syria, rettet mot president Bashar al-Assads styre. Opprørerne krevde Assads avgang, demokrati og respekt for menneskerettigheter (FN-sambandet 2015b).

Bashar al-Assads lovet politiske reformer, men regimet slo samtidig hardt ned på opprøret med en borgerkrig til følge. Til tross for et stort våpenarsenal og bruk av massiv makt har Assad-regimet mistet kontrollen i store deler av landet og ulike opprørsgrupper har fofestet seg. I tillegg kontrollerer den islamske staten (IS), som kontrollerer store deler av Irak, også store deler av Syria. Til FN og menneskerettighetsorganisasjonens bekymring bruker både Assad-regimet og opprørsstyrkers terror og vold mot befolkningen (FN-sambandet 2015b). *Krigen har drevet nærmere 12 millioner mennesker på flukt. Det er over halvparten av en befolkning på drøyt 21 millioner* (FN-sambandet 2015c). Ifølge Bjugstad (2015) er 3,5 millioner barn intern fordrevet og over 2 millioner barn er registrert som flyktninger i land utenfor Syria.

5.2 Grunner for migrasjon

Barndom, ungdom og voksenliv forstås ulikt verden over. Det er stor variasjon i forventninger og forpliktelser knyttet til gutters og jenters utvikling og oppførsel på ulike alderstrinn. Ifølge barnekonvensjonen teller personer som er 18 år som voksen. *Denne aldergrensen er knyttet til mindreårige rettigheter og staten ansvar, og sammenfaller i det norske tilfellet også med myndighetsalder* (Øien 2010:18).

Tilsvarende er det vesentlig å anerkjenne at barndom, barn og ungdom har ulik betydning i ulike land og regioner. Der kan ofte være vanskelig å få tilstrekkelig og god kunnskap om situasjonen i hjemlandet (Øien 2010:19).

Grunner til at ungdommer flykter til Europa og Norge er ulike. Det er store individuelle forskjeller og årsakene er komplekse og sammensatte. De fire mest vanlige grunner for migrasjon for EMA er:

- Krig og væpnet konflikt i område ungdommene kommer fra.
- Familiesituasjon og trusler eller opplevd fare i sosialt nettverk.
- Utdanning og arbeid.
- Migrasjon til naboland som ikke fikk forventet utfall.

(Øien 2010:40-42)

En kombinasjon av faktorer er vanlig. En annen årsak er at familien og slektninger sender barna til Europa. Om det er gutter eller jenter som blir sendt på reisen er avhengig av kulturen, alderen og forholdene i landet og familien. Fra Afghanistan kommer for eksempel nesten bare gutter til Norge. Det anses som svært uansvarlig å sende ut jenter fordi de må beskyttes for å ivareta deres egen og familiens ære og fordi at faren for å bli utsatt for seksuell overgrep regnes som stor (Øien 2010).

Å unngå at ungdommer fra begge kjønn skal delta aktiv i væpnede konflikter kan være grunn for utsendelse. I Eritrea er begge kjønn vernepliktig fra 18 års alderen, men den militære trainingen ser ut til å starte tidligere. For eksempel sendte en onkel niesa si på reisen fordi at han frykter at hun skulle verves til militæret. Et annet motiv for utsendelse er jenter som har vært utsatt for eller står i fare for seksuelle overgrep. Jenter fra Somalia kan bli sendt bort når det er uenighet i familien når og hvem de skal gifte seg med (Øien 2010).

Årsakene til enslige mindreåriges migrasjon er knyttet opp til et sett av økonomiske, sosiale, sikkerhetsmessige og eksistensielle faktorer (Øien 2010:47). De fleste ungdommer fortalte at det var familien og slektninger som tok avgjørelsen om at de skulle reise. En del tok avgjørelsen selv eller var deltakere idet. Enkelte flyktet spontant grunnet omstendighetene. Forventningene om å få bedre levekår, utdanning og jobb, også for å kunne støtte familien i opprinnelsesland, kan ses som grunnleggende årsaker for utsendelse (Øien 2010).

Det vil si at de fleste EMA som kommer til Norge har både forventninger, forpliktelser og drømmer som skal oppfylles. De har reist fra hjemlandet sitt, for å komme blant annet bort fra krig, vold, seksuell overgrep og/eller sult osv., til Norge for å utdanne seg, tjene penger, støtte familien og leve et «vanlig» liv. For å forstå konsekvensen av livet på asylmottaket er det viktig å vite hvorfor de EMA har kommet til Norge.

5.3 Utlendingsdirektoratets rolle

UDI skal gjennomføre regjeringens innvandrings- og flyktningpolitikk (UDI d).

UDI behandler søknader om asyl, opphold- og arbeidstillatelser. UDI behandler de sakene som utenriktjenesten og politiet ikke har myndighet til å avgjøre, og de sakene der det er usikkert om det bør gis oppholdstillatelse. [...] (UDI e)

UDI har utviklet en strategi for de neste 3 år for å forbedre blant annet saksflyt og få mer forutsigbarhet i saksbehandlingen for brukeren. Hensikten med strategien er *å gi særskilt oppmerksomhet, over tid, til områder som er viktige for å få til forbedringer og skape en forvaltning flest mulig kan ha tillit til* (UDI d).

Vi skal

- legge til rette for lovlig innvandring
- gi beskyttelse til dem som fyller kravene
- gi tilbud om innkvartering til asylsøkere
- hindre misbruk av innvandringsregelverket
- bidra til raske returer av personer uten lovlig opphold
- gi faglige innspill til utviklingen av politikken

(UDI d)

5.4 Asylmottak

I Norge er det aktuelt 117 asylmottak, derav 5 for EMA (UDI b). Et asylmottak er en midlertidig bolig for asylsøkere (3.2). Driftsoperatørene som driver mottakene blir kontrollert av UDI. UDI kontrollerer at tjenestene, som driftsoperatørene har forpliktet seg til, blir levert og kontraktene blir fulgt opp (UDI c).

UDIs regelverk er gjeldende ved drift av asylmottakene. Ifølge RS 2011-003 skal de ordinære mottakene blant annet:

- Være et mest mulig normalt bosted for personer i en unormal livssituasjon.
- drives på en måte som gir beboerne muligheter til praktisk deltakelse i og reell innflytelse på saker som angår de
- ha et beboerrettet arbeid med tiltak som er differensiert i forhold til beboernes behov, bidrar til en meningsfylt hverdag og gir den enkelte muligheter til å ivareta sitt språk og sin kultur (Utlendingsdirektoratet regelverk 2011a)

Ifølge RS 2011-034 er Målsetting med omsorgsarbeid for EMAs følgende:

1.3 Mottaket skal bidra til at enslige mindreårige som gruppe får et likeverdig bo- og omsorgstilbud under mottaksoppholdet. Mottaket skal samarbeide med den enkelte om tilrettelegging av strukturert og målrettet omsorg som best mulig ivaretar individuelle behov (Utlendingsdirektoratet regelverk 2011b).

Dessuten stiller UDI blant annet Krav til omsorgsarbeid:

3. Mottaket skal sikre at de enslige mindreårige får nødvendig oppfølging og gis et godt omsorgstilbud og oppvekstmiljø. Hensynet til barnets beste [Barnekonvensjonen 1989a] skal være grunnleggende for mottaksarbeidet. Dette innebærer individuell tilrettelegging og at det tas hensyn til bl.a. alder, kjønn, livssyn, kulturell identitet, personlighet, fungeringsevne, ressurser og behov (Utlendingsdirektoratet regelverk 2011b).

5.4.1 Situasjonen til enslige mindreårige asylsøkere på mottak

Hjelde og Stenerud (1999:80) påpeker både fellestrekk og ulikheter blant EMA i mottak. Denne gruppen er uvanlig heterogen med tanke på alderen, etnisitet, religion, og sosiokulturen og er i stadig bevegelse. *De er barn og unge som har opplevd tap, flukt og andre ekstreme fysiske og psykiske påkjenninger og de er uten sine foreldre i et fremmed land med ukjent språk og kultur* (referert i Myhrer og Stenerud 2011:83/84). Disse barna har behov for individuelt tilpasset omsorg og støtte, men de har også vist at de mestrer store utfordringer (Myhrer og Stenerud 2011).

De EMA har under reisen til Norge blitt vant med på godt og vondt å ta ansvar for seg selv. Erfaringene deres har forandret dem på en fundamental måte som kunne føre til at de måtte handle imot sine og familiens moralske forestillinger. Konsekvensen kan være at den unge ikke er akseptabel for familien mer, slik at den nye personligheten ikke lenger passer inn hjemme og ikke blir akseptert (Øien 2010).

Maria Amelie (2010) beskriver hennes tanker og følelser da hun kom til de ulike mottakene i Norge. Hun er i lag med foreldrene sine, men frykten for å bli sendt ut av Norge, bli frastjålet det lille de eier fra andre asylsøkere gjør Maria og foreldrene ensomme. De stoler ikke på noen og er utslitt av årene på flukt, usikkerheten, intervjuer og ventetiden.

Førde (2014) har opplevd en organisasjonskultur på mottaket hvor en del av ansatte utviklet sterke negative følelser ovenfor beboerne. Mens flere av de ansatte kunne gjenkjenne beboernes symptomer som krisereaksjoner, oppførte andre seg både respektløs, uhøflig og til og med fiendtlig ovenfor barn og voksne som hadde gått gjennom traumatiske opplevelser. I samtaler med EMA kom frem at noen av de mindreårige ble krenket av personale.

Ifølge Hjelde og Stenerud (1999) ga de mindreårige uttrykk for at de ønsker seg og har behov for: *å ha en voksen som bryr seg om meg, å få skole og utdanning, å få være en helt alminnelig ungdom* (referert i Myhrer og Stenerud 2011:86). Goffman kaller det en rolleberøvelse når mennesker blir underlagt en felles myndighet og er henvist til å leve tett på mennesker i et påtvunget fellesskap som for eksempel på asylmottaket. Rollen som asylsøkere overskygger andre roller. Fravær av blant annet muligheten for å leve det samme hverdagslivet som naboer skaper en form for reduksjonisme som Goffman omtaler som personlighetskrenkelse og som kan føre til en psykisk belastning for individet (Berg 2012:28-29).

Som asylsøker lever man jo ikke uansett, man er ikke et menneske, man venter, og man føler seg som en snylter og en kriminell, uønsket i landet hvor man ber om hjelp (Maria Amelie 2010:39).

Livet er uten mål. Jeg kan ikke bli her, jeg blir syk av å være i mottak, syk i hodet, fordi ingen her har klare mål i livet. Alle bare venter og eksisterer. Det føles som å være i fengsel (Maria Amelie 2010:67).

Dette viser at EMA inntar en ny rolle på asylmottaket. Livserfaringen de gjorde under flukten kan ikke brukes her. Både organisasjonskulturen og personalet på mottaket påvirker hva slags rolle det er, mens livet deres er satt på vent. Personalets betydning i en situasjon mellom behov for trygghet og omsorg og uavhengighet og selvstendighet kommer enda tydeligere frem i 5.4.2.

5.4.2 Kontaktpersoner til enslige mindreårige asylsøkere

Ifølge RS 2011 – 034 krav til særkontaktens arbeid skal den enkelte enslige mindreårige i ordinære mottak ha en fast særkontakt i personalgruppa.

2.3 Så langt det er mulig, og til det beste for den mindreårige, skal det være samme særkontakt/kontakt gjennom hele botiden. Mottaket skal forsikre seg om at alle enslige mindreårige vet hvem som er deres særkontakt/kontakt. (Utlendingsdirektoratet regelverk 2011b).

Oppedal, Seglem og Jensen (2009) tar opp problematikken om ønsket å være selvstendig og klare seg på egen hånd og å være svært avhengig av hjelp fra andre. De 325 EMA som har vært med i denne undersøkelsen har brukt i gjennomsnitt 1,5 år på å komme frem til Norge. På denne reisen hadde de ansvar for seg selv og måtte klare seg på egen hånd.

Etter ankomst til Norge, må de derimot innordne seg offentlige myndigheters retningslinjer og regler.[...] Av informasjonen i intervjuene kan vi se at ungdommene kan slites mellom avhengighet av den tryggheten omsorgstjenestene representerer og behovet for å være uavhengig og selvstendig. (Oppedal, Seglem og Jensen 2009:34-35).

Tilgjengeligheten til de mottaksansatte er forskjellige på asylmottakene. De EMA ga uttrykk for at språklige barrierer, utilgjengelighet av personale og tilgjengeligheten på feil sted kan gjør det vanskelig å bygge opp en god og tillitsfull relasjon til de voksne. I mottakene hvor de voksne var tilgjengelige når det var behov for hjelp, ble de ansatte omtalt som «greie», noen en har respekt for og noen en er glad i. Det ser ut til at disse løsere strukturene fører til at språkproblemer og maktforholdene blir mindre tydelig og informasjonen kan utveksles på en mer uformell måte (Lidén mfl. 2013).

Likevel deler de EMA i lite grad erfaringene med hverandre eller personalet (Eide og Lidén 2012). I intervjuer med EMA fikk Molvik (2009) vite at åpenhet gjør de EMA sårbare og *de er redde for at fortrolig informasjon blir brukt mot dem i en eventuell konfliktsituasjon. Dette gjør dem ensomme* (Eide og Lidén 2012:190).

5.4.3 Boforhold

RS 2008–031:

2. Ordinære statlige mottak skal være et nøkternt, men forsvarlig innkvarteringstilbud som sikrer beboernes grunnleggende behov og den enkeltes behov for trygghet (Utlendingsdirektoratet regelverk 2008).

Ifølge RS 2008-031 skal mottakene blant annet sørge for at alle beboere har:

- 3.1a) en seng å sove i, tilgang til låsbart bad og toalett, samt til fellesarealer for sosialt samvær tilpasset kjønn og alder
- tilfredsstillende hygieniske boforhold og gratis tilgang til vaskemaskin og tørk av klær
- mulighet til å lage egen mat eller tilbud om næringsrik, variert og tilstrekkelig bespisning (Utlendingsdirektoratet regelverk 2008).

RS 2008-031:

I fellesarealer legges blant annet vekt på at:

3.2 a) Mottaket skal ha et tilstrekkelig antall kjøkken, bad og toaletter, og det skal være atskilte bad og toaletter for kvinner og menn. (Utlendingsdirektoratet regelverk 2008).

Lidéns mfl. (2013) feltstudie viser at den materielle standarten på mottakene varierer, men er preget av nøkternhet. Hos to av mottakene i feltstudie til Lidén mfl. (2013) var kjøkken og bad veldig nedslitt. Kjøkkenene innbyder hverken til å lage middag eller å spise der.

De fleste av mottakene har både enkelt og dobbeltrom. Ønsket om å bo alene eller i lag med noen er avhengig av behovene til de EMA. *For det meste forteller ungdommene om rommene sine med begeistring, og forteller at de synes de har det fint på rommet sitt* (Lidén mfl. 2013:69). Noen føler seg tryggere når de kan dele rom med noen andre, andre sliter med nattesøvn og ville helst ikke forstyrre noen. *Rommet hvor de har sengen sin og tingene framstår som selve ankerfestet i hverdagen, stedet hvor de er tryggest, men også det stedet hvor de sliter mest med vonde tanker* (Lidén mfl. 2013:70).

Berg (2012) beskriver asylmottakene som levesteder i en venteperiode og ikke for et permanent bosted. Myndighetene legger derfor vekt på nøkternhet. Problemet er at oppholdstiden ofte er vesentlig lengre enn myndighetens målsetting. Ifølge Eide og Broch (2010) er målsettingen for UDI at saksbehandlingen for å fatte vedtak skal skje innen 6 måneder. Gjennomsnittlig tok det 7 måneder. Med forbehold om varierende ankomsttall antas det at det tar rundt et år fra ankomst til bosetting. *Når oppholdstiden blir veldig lang, kan mottaket, slik flere forteller, gå fra å være en trygg havn til følelsen av å være innestengt* (Lidén mfl. 2013:71).

Vi har vært på Lysaker i tre dager, og i dag er jeg overlykkelig for at vi skal dra herfra. Folk blir frastjålet ting hele tiden her. Mottaket er skittent og mørkt. Dørene til doene og til de skitne dusjene er ødelagt, og man kan ikke låse dem, derfor må man alltid være to og få en til å passe på. Flere av lyspærene har gått, og de setter ikke inn nye. Doen har vært tett flere ganger. Dusjene er felles for menn og kvinner, og det ser ut som om de aldri blir vasket, det er virkelig skitt overalt, og dusjforhengene er gamle og slitte. (Maria Amelie 2010:37)

Det blir tydelig at den materielle standarten er på et nivå som burde utelukker et langvarig opphold. I noen tilfeller ligger standarten langt under det som er fastslått i regelverket. Det kan være en kort vei fra å føle seg trygg på rommet sitt og for følelsen av å være innestengt.

5.4.4 Økonomi og helse

RS 2008-035v1:

4. Basisbeløpet skal dekke en beboers personlige utgifter [...]. Satsene varierer etter asylsaksprosedyre, status i asylsaken, mottakstype og personens alder og eventuell familiekonstellasjon (Utlendingsdirektoratet regelverk 2012).

Ifølge Utlendingsdirektoratet RS 2011-34, Krav til helsehjelp har mottak ansvar for å:

3.3 a) sikre at den enkelte får den helsehjelpen han eller hun har behov for [Barnekonvensjonen 1989 b] både fysisk og psykisk

3.3 b) legge til rette for at den enkelte får hjelp til å takle psykiske plager som følge av opplevelser fra krig, konflikt, flukt, tap og eksiltilværelse.

3.3 c) stimulere til fysisk aktivitet og naturopplevelser for å ta vare på egen helse og for å oppleve gleden ved det. (Utlendingsdirektoratet regelverk 2011b)

Dersom de EMA får behov for spesialisthelsetjeneste, blir dette vurdert av kommunehelsetjenesten. I mange mottak vektlegges det at helsesøstre er tilgjengelig. For eksempel ved psykiske problemer skal de EMA videresendes til spesialisthelsetjenesten. Denne prosessen fungerte rask i noen mottak. Derimot gikk denne prosessen langsomt ved andre mottak. Noe som førte til at det var vanskelig å få tilgang til og oppfølging ved barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk ved andre mottak (Lidén mfl. 2013).

Satsene for EMA per måned:

På transittmottak med selvhushold: 2350,- NOK

På ordinær mottak med selvhushold: 3330,- NOK

På ordinær mottak med endelig avslag: 1980,- NOK

(Utlendingsdirektoratet regelverk 2012)

I tillegg til mat skal basisbeløpet [...] dekke alle nødvendige utgifter en person har til klær, personlig hygieneartikler, helsetjenester, inklusive medisiner, om nødvendig briller, eventuelt kontantkort til mobil og utgifter til «alminnelig livsutfoldelse» (Lidén mfl. 2013:78).

Mange EMA er opptatt av økonomien, *både at de ikke har penger til å kjøpe ting de trenger og at de generelt bekymrer seg fordi de ikke har nok penger* (Oppedal, Seglem og Jensen 2009:24). Noen EMA har et forventningspress fra foreldrene og slektninger om å sende penger til hjemlandet for å hjelpe familien. Det er en klar sammenheng mellom økonomiske problemer i forhold til depresjon. *Jo mer økonomiske problemer ungdommer opplever, jo høyere symptomnivå har de* (Oppedal, Seglem og Jensen 2009:25).

Ifølge Lidén mfl (2013:) prioriterer de fleste å kjøpe mat. Likevel kom frem at et lavt budsjett kan gå ut over kostholdet for eksempel når de EMA må betale legeregninger. Andre utsetter legebesøkene til de ikke har andre valg. Selv om EMA har rett til frikort, kan beløpet før frikortgrensen er nådd, vippe balansen over i minus. De som har kroniske sykdommer eller påførte skader og er avhengig av legebesøk og medisiner må kalkulere utgiftene inn i det trange budsjettet deres. Det kan føre til en intern låneøkonomi mellom beboerne som hjelper hverandre med store utgifter, men kan bli stående i gjeld til hverandre (Lidén mfl. 2013). Likevel klarer de fleste å spare litt penger til klær, lege eller annet utstyr idet de sparer på matutgifter. Noen samarbeider om innkjøp og matlaging. De som prioriterer å kjøpe mat fremfor klær kan mangle nødvendig klær spesiell om vinteren

og til noen aktiviteter. Dette kan være et hinder for å gå ut eller delta på ulike aktiviteter i lokalsamfunnet (Lidén mfl. 2013). Økonomien er et område de EMA kan bestemme over selv og føle de har kontroll over, men en del helsesøstre er bekymret for at ungdommene ikke kjøper nødvendig medisin eller følger opp konsultasjoner hos lege, også for alvorlige sykdommer på grunnen av dårlig økonomi (Lidén mfl. 2013).

Enda vanskelig er den økonomiske situasjonen for de som har fått avslag.

De med avslag har gjerne levd med dårlig økonomi over lengre tid. Forutsetningen for at basisbeløpet skal gjelde en kort overgangstid blir dermed brutt, og de lever langt under fattigdomsgrensen i en lengre periode (Lidén mfl. 2013:79).

Dette viser at økonomien har svært stort betydning for de EMA og påvirker både kosthold, helse og deltakelse i ulike aktiviteter.

5.4.5 Kosthold

Ifølge RS 2011-034, Krav til helsearbeid skal mottaket:

3.3d) gi opplæring og veiledning i hvordan de mindreårige selv kan gjennomføre et sunt og godt kosthold i tråd med bl.a. statens råd for ernæring. Det er ønskelig at mottaket har kontroll med at de enslige mindreårige får et sunt og godt kosthold. (Utlendingsdirektoratet regelverk 2011b)

Ungdommer vokser raskt og har ofte et høyt aktivitetsnivå. Derfor stilles store krav til ernæringen. *Mangelfullt næringsinntak kan føre til at de ikke utvikler seg optimalt og er lett mottakelig for infeksjonssykdommer* (Sortland 2011:181).

Ifølge Lidén mfl. (2013) er UDI bekymret for at beboerne velger bort næringsrik (og dyrere) matvarer når de handler selv. UDI ønsker en undersøkelse om hvor mye kostholdet blir påvirket av ungdommens egen økonomi. De fleste prioriterer å kjøpe mat, men velger ofte billige og mindre næringsrike løsninger. Helsesøstre mener at særlig i de mottakene som ikke har et tilbud om frokost og matpakkelaging, spiser ungdommene for få måltider. Noen spiser ikke før skolen er slutt klokka to. Det skyldes både dårlig økonomi og manglende erfaring med matlaging. Maten er ofte for ensidig, inneholder for lite proteiner og det blir spist for lite grønnsaker og frukt. Helsesøstre påpeker også at oppfølging av

kostholdet til beboerne er ofte for dårlig og at opplæringen er både for liten og ikke kontinuerlig nok. Noen mottak bruker aktivitetsmidler til å betale felles frokost og 1-2 varme måltider per uke. Disse måltidene bidrar med å være sosialt, spise sunt mat og lære ungdommer noe om matlaging. I tillegg sparer de EMA litt penger (Lidén mfl. 2013:82-86).

Det vil si at det er et gap mellom det de ungdommer burde spiser for å få en god utvikling og det de spiser i realiteten.

5.4.6 Skole

Ifølge RS 2011-034 Krav til arbeid med skole, opplæring og informasjon skal mottaket:

- 3.4 a) søke å sikre at beboere får det skoletilbudet de har behov for i samsvar med skoleverkets lover, forskrifter og retningslinjer [Barnekonvensjonen 1989c, Opplæringsloven § 2.1 og 4A.1, Utdanningsdirektoratet 2008 + 2009]
- d) bistå beboere med sikte på at de skal få et tilpasset og ev. tilrettelagt skoletilbud i kommunen i samsvar med deres rettigheter
- e) følge opp skole/hjem-samarbeidet som foresatt
- f) legge til rette for leksehjelp
- g) informasjonsprogrammet [Utlendingsdirektoratet regelverk 2009] må tilpasses målgruppen på bakgrunn av at de ikke har foreldre i Norge (Utlendingsdirektoratet regelverk 2011b).

EMA over 16 år har bare et begrenset skoletilbud. De fleste EMA er svært motivert for skolegang, men for de fleste over grunnskolealderen er skoletilbud begrenset til 12 timer pr. uke. Det har til følge at ungdommene har mye lediggang og begrenset fremdrift. Mange sliter med konsentrasjonsvansker, og skolearbeid kan være uvant og krevende (Eide og Lidén 2012). Afghanske gutter er vant med å arbeide på markeder eller andre plasser allerede fra 10/12 årsalderen av. Disse ungdommer mistrivdes stort sett med ikke å kunne gjøre noe mens de var på asylmottak (Øien 2010).

5.4.7 Tidsaspekt

I en brukerundersøkelse som omhandler en bedre kommunikasjon mellom UDI og brukerne kom det frem at brukerne har behov for klare tidshorisonter og forutsigbarhet. Avhengigheten av UDIs beslutninger om de fremtidige planene deres om utdanning, jobb eller familiesituasjon skaper usikkerheten som blir oppfattet som mest problematisk ved den lange ventetiden. Den forventete saksbehandlingstida blir et ekstremt viktig holdepunkt for brukeren. Tilliten til systemet reduseres og det oppleves som et løftebrudd når fristen ikke blir hold. Derfor er det viktig å kommunisere med brukeren om mulige endringer i saksbehandlingstid før utgangen av den aktuelle perioden.

(Utlendingsdirektoratet 2014 b).

Eide og Lidén (2012) påpeker at den lange ventetiden kan føre til en psykisk belastning som slår ut i søvnforstyrrelse og konsentrasjonsvansker.

5.5 Generelle betraktninger

Funn fra Røkenes og Hanssen (2012) og Bunkholdt (2000) er generelle teori om kulturforståelsen henholdsvis utviklingspsykologi. Det handler om bakgrunnskunnskap som også gjelder for EMA og bidrar med å forstå situasjonen deres på asylmottak.

5.5.1 Kulturforståelse

Kulturelle koder er et system av mening som er felles for en kultur for eksempel en bestemt folkegruppe [...] Kodene består av tegn og regler for hvordan tegnene skal brukes i ulike situasjoner. De er meningsfulle for medlemmer av kulturen. Å tilhøre en kultur har stor betydning for enkeltindividet (Røkenes og Hanssen 2012:198).

Det er viktig og nyttig å skaffe seg kunnskaper om ulike kulturer i flerkulturell arbeid, men samtidig har slik kunnskap ofte en mer generell karakter som gir oss en utenfra-perspektiv. For å få en innefra-perspektiv henholdsvis kulturforståelse er det nødvendig å gå i dialog og samhandling med individene av den andre kulturen (Røkenes og Hanssen 2012).

Det flyktninger har med seg av livskunnskap, tradisjoner, evner knyttet til opplevelsen av seg selv, hvem de er, møter en virkelighet som er fremmed. Der går de ikke naturlig *inn i en sosial rolle som gir bekreftelse og vekker gjenkjenning hos andre. Det oppstår en konflikt mellom hvem man var or hvem man er i det nye miljøet* (Varvin 2003:176).

Det finnes også nye muligheter for asylsøkere. Situasjonen gir anledning til å prøve ut andre sider ved seg selv, nye roller og finne nye identifikasjonsmodeller og idealer. *Likevel opplever mange den første tiden som et sjokk. Livet virker mer uforutsigbart, og de nye mulighetene kan synes langt vekk i asylmottakets ensformige hverdag* (Varvin 2003:176).

5.5.2 Utviklingspsykologi

Ifølge Eriksons psykososiale utviklingsmodellen fins åtte avgrensede vekstperioder i menneskenes liv, fra fødselen til alderdommen. I disse perioder vokser de personlige kjennetegnene hos mennesker frem som Erikson kaller for grunnholdninger. Blir de fasetypiske behovene dekket på en tilfredsstillende måte, blir grunnholdninger positiv utformet. De grunnholdninger som ikke blir dekket på en tilfredsstillende måte, blir negative utformet (Bunkholdt 2000).

Grunnholdninger omfatter vanemessige måter å se på seg selv og andre, oppfatninger av egne muligheter [...] og oppfatninger av andres kjennetegn og hensikter. Videre omfatter de tolkninger av situasjoner ut fra forventninger som dannes som resultat av de erfaringene barnet gjør i de forskjellige fasene. Slike forventninger til og forestillinger om seg selv og andre utløser positive og negative følelser som svarer til forestillingene. Dette gir i sin tur opphav til vanemessige måter å reagere på i forskjellige situasjoner [...] (Bunkholdt 2000:196).

Utviklingsfase 4 og 5 ifølge Erikson (Bunkholdt 2000:204-209):

Fase 4: Ferdighetsfasen fra ca. 6 år til puberteten. Fasetypiske behov er ansvar, læring og produktivitet. Positive varianter av grunnholdninger vises i flid og lærelyst, negative i mindreverd og passivitet.

Fase 5: Puberteten. Fasetypiske behov er å bygge en fast identitet. Positive varianter er en stabil identitet, negative vises i identitets- og rolleforvirring.

Identiteten er forstillingen om seg selv, hvem en er og hva en ønsker å være, en opplevelse av seg selv til tross for kroppslige og andre forandringer. *Jeg er den samme, noe i meg er likt fra fortid til nåtid og er medbestemmende for hvem jeg blir i fremtiden* (Bunkholdt 2000:206). For å trekke trådene mellom den en var før og den en er i dag har ungdommer ofte et sterkt ønske om å vite hvordan de var da de var små. Å finne en plass i meningsfulle sammenhenger som for eksempel utdanning, yrke og fritidsaktiviteter med jevnaldrende er andre kilder til å danne identiteten sin. Erikson mener at observasjoner fra andre kulturer viser at ungdommer som går inn i en klar definert rolle som voksen har en mindre konfliktfylt pubertetstid. Overgangen blir ofte markert gjennom ritualer og identiteten blir umiddelbart knyttet til tydelige oppgaver og nyttig posisjon i samfunnet. (Bunkholdt 2000:206-207). Verden over fins ideer om ulike stadier i menneskelivet. Ungdomstid blir gjerne forstått som perioder hvor man gradvis tilegner seg *den kunnskapen og den sosiale praksisen som er grunnlaget for å være en vel fungerende voksen* (Øien 2010:44).

6.0 Drøfting

Med bakgrunn i teori og forskning i kapittel 5 vil jeg drøfte hvilke konsekvenser har det for EMA å leve i mottak. Jeg valgte å drøfte EMAs behov opp mot Maslows behovspyramide (vedlegg 2).

Den amerikanske psykologen Abraham Maslow har skapt en av de mest kjente klassifikasjonene av menneskelige behov (Rosland). Pyramiden består av fem nivåer som står for menneskets fem grunnleggende behov. Det nederste nivå innebærer fysiologiske behov som luft, mat, drikke, varme, hvile osv. På andre nivå ligger behovet for sikkerhet, trygghet og stabilitet i livssituasjonen, og det tredje nivået skal dekke sosiale behov som å tilhøre en gruppe og bli verdsatt av andre. Statusbehov ligger på nivå fire og innebærer selvspekt og respekt fra andre. Øverst i hierarkiet står selvrealiseringsbehov, som ifølge Maslow er «umettelig», og betyr at vi har behov for å bruke våre evner og anlegg for å yte noe. Er et behov tilfredsstilt til et visst minimum går en videre til neste. Avhengig av livssituasjonen kan noen behov utsettes til andre behov er dekket (Dahl 2000:43ff).

6.1 Myndighetens intensjoner og enslige mindreårige asylsøkeres behov

Når jeg ser på bakgrunn til de EMA så blir tydelig at de fleste kommer fra land som har vært involvert i krig i flere ti år og at store deler av befolkningen er på flukt (5.1.1 – 5.1.4). Selv om de fleste EMA kommer fra land og områder som er preget av væpnede konflikter og autoritære regimer er det ofte familiens situasjon som avgjør om en unge blir sendt på reisen eller bestemmer seg selv for å dra. Grunner til at den enkelte mindreårige flytte til Europa og Norge er ulike, men det er en lang og farefull reise for alle. Mange har blitt vitner til ulike hendelser med vold, misbruk og drap, også av nærmeste familiemedlemmer, som setter preg på deres helse og liv. Flere har blitt sendt ut av egen familie med forventninger om å støtte familien i hjemlandet økonomisk. Drømmen om å leve et «vanlig» liv med bedre levekår, utdanner seg og finner en god jobb er ofte grunnen til flukten (5.2).

Utlendingsdirektoratet skal både gi beskyttelse til dem som fyller kravene, hindre misbruk av innvandringsregelverket og gi tilbud om innkvartering til asylsøkere (5.3). Regelverket

gjør tydelig at asylmottak skal være et mest mulig normalt bosted (5.4) som skal dekke grunnleggende behov som for eksempel en egen seng, tilgang til låsbart bad og toalett, muligheten til matlaging og vaske klær og den enkeltes behov for trygghet (5.4.3). Beboerne skal ha innflytelse på saker som angår dem. Tiltakene på mottakene skal være differensiert og tilpasset den enkeltes behov. Målsetting med og krav til omsorgsarbeid skal legge til rette for at de EMA får en god og individuell oppfølging (5.4) som, ifølge Myhrer og Stenerud (2011) de EMA har behov for (5.4.1). De skal ha muligheten å ivareta sitt språk og sin kultur, samt at det skal tas hensyn til identitet, personlighet, fungeringsevne, ressurser og behov til den enkelte (5.4). I regelverket legges vekt på at de EMA får et basisbeløp som skal dekke alle personlige utgiftene og at de EMA har rett til helsehjelp som innebærer både fysiske og psykiske lidelser (5.4.4). Mottakene har ifølge regelverket ansvar for opplæring og veiledning i hvordan de EMA kan lage godt og sunt kosthold (5.4.5). Behovet til kontakt- og omsorgspersoner til EMA blir imøtekommet fordi at regelverket sier at alle EMA har rett til en fast særkontakt fra personalgruppa som helst skal være den samme under hele oppholdet på mottaket (5.4.2).

UDIs regelverk legger til rette for å dekke de behovene til EMA som, ifølge Maslows behovspyramide, ligger på nederste nivået. Behovet på andre nivå ble delvis dekket. Riktignok må ifølge myndighetens intensjoner ingen av de EMA frykter forfølgelse, seksuell overgrep, drapstrusler osv., men usikkerheten om de bli anerkjent som flyktninger skaper utrygghet og en ustabil livssituasjon. Derfor blir trygghetsbehov på andre nivået i pyramiden ikke dekket godt nok. Dette blir tydelig i en brukerundersøkelse (5.4.7) hvor det kommer frem at brukerne ønsker seg mer forutsigbarhet i saksbehandlingstid fra UDI. Den oppgitte forventete saksbehandlingstid skaper forventninger fra brukerens side om at saken deres er ferdig bearbeidet til denne fristen. Også behovet for informasjon i egen sak som omhandler tilbakemeldinger om mulige mangel, endringer og feil er noe som ikke blir dekket av systemet (5.4.7). Det må nevnes at brukerundersøkelsen ble gjort for UDI og at UDI har laget en strategi (5.3) for å bli bedre blant annet i punktene som ble nevnt ovenfor.

Både manglende informasjon om saksgangen, mulige feil i søknaden og at fristen ikke kan bli holdt har som konsekvens at EMAs tillit til systemet blir svekket og utryggheten blir større. Ventetiden blir uforutsigbar og kan igjen føre til psykiske problemer, søvnforstyrrelser og konsentrasjonsvansker (5.4.7).

Et annet behov som bare blir delvis dekket er undervisningstilbud. Ungdommer mellom 16 og 18 år uten grunnskoleutdanning fra andre land har ingen rett til grunnskole- eller videregående opplæring. Det er ulike praksis mellom kommunene og mottakene, men de aller fleste har et svært begrenset skoletilbud (5.4.6). Skole kan ses i sammenheng med flere trinn på Maslows behovspyramide. Skolehverdagen kan gi livet stabilitet og mening. De EMA har noe å gå på og har en oppgave å ta seg av. Det er også en sosial arena som kan gi tilhørighet til en gruppe og følelsen av verdsettelse. Tilgang til en vanlig skole i lag med norske elever øker muligheten for å bli kjent med det norske samfunnet og kultur. Å gjøre noe meningsfullt som i tillegg er grunnleggende for å oppnå egne drømmer om utdanning og jobb kan føre til selvrespekt og respekt fra andre og dekke deler av selvrealiseringsbehovet.

Konsekvensen av redusert skoletilbud for de EMA uten grunnskoleopplæring er mye ledig tid som reduserer språkutviklingen deres og tar bort en sosial arena hvor de EMA kan bygge opp et nettverk og blir kjent med norsk hverdagsliv og -rytme (Wade mfl. 2005 i Eide og Lidén 2010:198 og 5.4.6).

6.2 Myndighetens intensjoner og virkeligheten

EMAs situasjon og personlighet er på den ene siden preget av oppveksten i deres opprinnelige kultur, som innebærer at de har lært tegn og regler som er meningsfulle for medlemmer av denne kulturen (5.5.1). På den andre siden kommer de fleste fra områder som er rammet av krig, hungersnød og/eller vanskelige politiske forhold (5.1.1 – 5.1.4). De ble vitner til hendelser som til slutt førte dem til å ta avgjørelsen om å forlate hjemlandet. Grunnene til dette er individuelle og kan være sammensatte. Ofte er det tilknyttet til håp og forventninger om bedre levekår, ikke bare for seg selv, men også familien i hjemlandet som kan forvente økonomisk støtte (5.2). På den tredje siden har flukten til Norge forandret de fleste EMA gjennomgripende. De måtte lære seg nye og ulike koder i møte med forskjellige kulturer og mennesker på veien til Norge (5.5.1). Noe som kan medføre at de måtte handle imot familiens moralske forestillinger (5.4.1). Med dette som utgangspunkt kom de EMA til Norge. De bor i enda et nytt land med en ny kultur uten å være inkludert i samfunnet eller å ha mulighet til et «vanlig» liv. Det er andre som bestemmer hvor de EMA bor, om og hvor lenge de får lov å bli, hvor mye penger de får og med hvem de bor i lag med eller har som nabo. Det kan også inkludere en lang ventetid før

de EMA får vite om de kan bli eller ikke. En slik påtvunget fellesskap kaller Goffman for rolleberøvelse. De EMA går inn i en rolle som asylsøkere som overskygger andre roller (5.4.1). Mens de EMA under flukten har en mer aktiv rolle, skiftet det på asylmottak til en mer passiv rolle som ifølge Goffman kan føre til psykiske problemer (5.4.1). Det bekrefter også beskrivelsen fra Maria Amelie (2010) da hun sier at livet er uten mål, at hun blir syk i hodet fordi at ingen har klare mål, alle bare venter og eksisterer.

Det står i kontrast til UDI regelverk (2011b) som tilsier at de EMA skal få nødvendig oppfølging og gis et godt omsorgstilbud og oppvekstmiljø på mottaket. Med hensyn til barnevernkonvensjoner skal mottaksarbeid innebære individuell tilrettelegging og ta hensyn til kulturell identitet, fungeringsevne, livssyn, ressurser, alder, kjønn osv. Med tanke på den ventetiden som innebærer også usikkerheten om de enslige mindreårige får lov å bli i Norge er det vanskelig å se situasjonen på mottak som et godt oppvekstmiljø. Tilsvarende oppvekstmiljøet ikke myndighetens intensjoner kan konsekvensene være at psykiske problemer øker hos EMA (5.4.1).

I Lidéns mfl. (2013) rapport kom frem at mange av de EMA er fornøyede med rommet sitt og at det er et sted de føler seg trygge. At det er også plassen hvor de sliter mest med vonde tanker kan også vise til at det er et trygt rom fordi de tillater følelser og bearbeider trauma. Likevel kan følelsen av å ha et trygt rom skifte til å være i fengsel. Følelsen av å være innestengt øker med tiden hos mange av de EMA som bor på mottaket over lengre tid. Lite økonomiske ressurser, en nøktern innretning og at mange andre EMA får oppholdstillatelse kan forsterke problemet (5.4.3). Å ha et trygt rom tilsvarende myndighetens intensjoner. Konsekvensen er at de EMAs behov for beskyttelse og sikkerhet ifølge Maslows behovspyramide blir dekket. Det kan forandre seg når oppholdstiden blir veldig lang. Forskingen viser at følelsen av å bo på et trygt sted kan skifte til å være innestengt (5.4.3). Maslows behovsteori sier at når et behov er tilfredsstillt til en visst grad kan en gå videre til neste trinn. Samtidig betyr det at en har behov for å gå videre og dekke andre behov som ligger på et høyere nivå (Dahl 2000).

UDIs regelverk (2008) sier at mottakene skal sikre grunnleggende behov som for eksempel trygghet, hygieniske boforhold, tilgang til låsbart toalett og atskilt bad for kvinner og menn. Det er både Marie Ameli og Lidén mfl. (2013) som har kommet over forhold på mottakene som ikke står i samsvar til UDIs regelverk (5.4.3). Transittmottak ble beskrevet

av Maria Amelie (2010) som en plass som var nedslitt og hvor toalettdørene ikke kunne låses, doene ofte var tette og det var felles dusj for kvinner og menn. I tillegg fortalte hun om tyveri og oppfattet de andre beboerne som skumle. Konsekvensen for Maria Ameli var at hun følte seg utrygg, lettelsen var stor da hun skulle dra til et annet mottak hvor hun følte seg tryggere og de hygieniske forhold var bedre. At boforholdene i noen mottak ikke tilsvarer myndighetens intensjoner har til følge at de EMA lever i disse tilfeller under dårligere vilkår enn de har rett på. Det medfører at tidsaspektet spiller en enda viktigere rolle på disse mottakene. Mulige konsekvensene av en lang ventetid og ikke egnete boforhold er psykiske problemer som kan føre til søvnforstyrrelse og konsentrasjonsvansker (5.4.7).

I Lidéns mfl. (2013) rapport kom det frem at i to av seks mottak var kjøkken så nedslitt at det ikke innbyder til å lage eller spise maten der (5.4.3). På den ene siden kan slike tilfeller føre til at de EMA velger kosthold som kan tilberedes fort og med minst mulig utstyr fra kjøkkenet. Slik mat er ofte ferdigmat som inneholder lite næringsstoffer. På den andre siden hører kjøkkenet til fellesarealer som skal invitere til sosial samvær (5.4.3). Det er en plass som ungdommer kan bli kjent med hverandre, hjelpe hverandre med matlaging og spise i lag. Er fellesarealet nedslitt og lite innbydende er det lett å trekke seg tilbake til eget rom. Dermed kan boforholdene ha konsekvenser både for kosthold og sosialt samvær. Det som ikke kommer frem i Lidéns undersøkelse er, om boforhold i mottakene som står i samsvar med regelverket og dekker de grunnleggende behov, har fellesarealet som inviterer til sosial samvær.

Noe annet som kan påvirke kosthold til de EMA er økonomien. Budsjettet med 3330,- NOK i måneden for EMA i ordinær mottak og 1980,- NOK for EMA som har fått endelig avslag er knapp. Basisbeløpet skal dekke beboers personlige utgifter som innebærer mat, klær, hygieneartikler, helsetjeneste, medisiner osv. (5.4.4).

Lidéns mfl. (2013) rapport er en undersøkelse på vegne av UDI. UDI har gitt uttrykk for bekymring for at ungdommer bruker penger på billige og dårlige matvarer (5.4.5). Ifølge rapporten prioriterer de fleste å handle mat, men hva slags mat skal de kjøpe for 3330,- NOK (1980,- NOK) i måneden? Hva slags klær og medisiner har de råd til? Undersøkelsene viser at noen av de EMA handler og lager middag i lag og på den måten sparer litt penger. Innkvartering i leiligheter gjør det lettere å samarbeide enn

korridorløsninger. Når de EMA handler og lager middag i lag kan det føre til mer variasjon på middagsbordet (5.4.5). Likevel handler de fleste for seg selv. Det er ikke uvanlig at de EMA kjøper mindre mat når de må betale legeregninger e.l. Myndighetens intensjoner er at de EMA skal ha et basisbeløp som dekker alle personlige utgifter. Virkeligheten viser at de EMA klarer å leve fra basisbeløpet, men at ikke alle grunnleggende behovene kan tilfredsstilles godt nok (6.3). I realiteten er økonomien grunn til bekymringer for mange av de EMA (5.4.4).

Ifølge UDI (2011b) skal det sikres at den enkelte mindreårige får den helsehjelpen han eller hun har behov for og det innebærer også hjelp til å takle psykiske plager som følge av opplevelser fra krig, konflikt, flukt, tap og eksiltilværelse. Samarbeid mellom helsetjenesten og spesialisthelsetjenesten fungerer i noen kommuner bra, mens det tar litt tid i andre. Stort sett får EMA den hjelpen de har rett på (5.4.4).

Kontaktpersoner til EMA er hovedsakelig personalet og de andre mindreårige på mottaket. EMA som har gått gjennom traumatiske opplevelser kan vise krisereaksjoner som ikke alltid blir gjenkjent av personalet. Ifølge Førde (2014) hadde det til følge at EMA ble krenket og behandlet på en fiendtlig og respektløs måte fra noen av personale. Det er vanskelig å knytte tette kontakter til de andre EMA fordi at det er stor bevegelse i denne gruppen på grunnen av bosetting eller retur. Samtidig har mange vanskelighet med å bygge opp tillit til hverandre på grunnen av de traumatiske opplevelser de har gått gjennom. Flere har vært på flukt i måneds- eller årevis og hadde bare seg selv å stole på (5.4.1, 5.4.2).

Konsekvensen kan være at de EMA ikke får den oppfølgingen de har krav på. Det kan føre til alvorlige psykiske problemer.

Der er et gap mellom myndighetens intensjoner og virkeligheten på noen asylmottak eller noen områder på mottakene. Spørsmål jeg stiller meg er hva er grunnen til at det er i noen tilfeller et så stort gap mellom myndighetens intensjoner og virkeligheten? Ligger ansvaret på mottaket som ikke følger reglene eller er det umulig å oppfylle kravene til myndighetene grunnet økonomien eller andre årsaker?

6.3 Virkeligheten og enslige mindreårige asylsøkeres behov

De har gått gjennom traumatiske opplevelser (5.4.1), de tok ansvar for seg selv i svært ung alder på en farefull reise, men hvordan blir de tatt imot i Norge? Hvilke behov har de og hvilke behov blir dekket på asylmottaket? Hvordan oppleves det å vente på en beskjed om man får lov å begynne et nytt liv i Norge eller må tilbake til hjemlandet sitt?

Flukten tar ofte flere år. Disse årene setter stort preg på den enkeltes utvikling av det som Erikson kaller for grunnholdninger. Grunnholdninger er ofte selvbekreftende slik at barn med positive grunnholdninger utløser ofte slike svar i omgivelsen. Dermed får barn med negative grunnholdninger ofte negative svar fra omgivelsen (5.5.2).

Ifølge Erikson er det fasetypiske behov for ungdommer i puberteten å danne en identitet. En negativ variant av grunnholdninger vises i identitets- og rolleforvirring som kan oppstå når ungdommer for eksempel ikke finner gode kilder for å danne en stabil identitet (5.5.2). EMA på asylmottak går inn i en ny rolle som ikke alltid stemmer overens med egne ønsker og drømmer om skole og utdanning, har en voksen som bryr seg og å være en helt alminnelig ungdom (5.4.1). I tillegg bor de EMA i lag med mange ulike nasjonaliteter. Det er ikke bare den norske kulturen som er nytt, men de møter mange andre kulturer og religioner de må forholde seg til på asylmottaket.

Når de EMA kom til et asylmottak i Norge så er grunnholdninger påvirket av det de har erfart i hjemlandet deres og ikke minst det de opplevde på flukten. De fleste har blitt veldig selvstendige og erfaringene deres har forandret dem på en fundamental måte (5.4.1). På asylmottaket begynner et annet liv og de EMA må innordne seg norske lover og regler. Livssituasjonen forandrer seg sterkt og personalet på mottakene har ifølge UDI ansvar for at de EMA får et mest mulig normalt bosted, et godt omsorgstilbud og oppvekstmiljø (5.4). Overgangen fra å være på flukt til å leve på mottaket ser ut til å være stor. Konsekvensen av å leve på mottak er på den ene side at de EMA kan føle seg trygge, får regelmessig økonomisk støtte og det kan være en dør til et nytt liv. På den andre side har de blitt avhengige fra myndighetene som avgjør om de får lov å bli i Norge eller blir sendt tilbake til hjemlandet.

Utfordringen å bygge en trygg identitet som gir følelsen av at noe i en er likt fra den en var før og den en er i dag er stor. Kulturen de har kommet til er fremmed og kodene og tegn de EMA har lært seg har ofte ingen eller en annen betydning i den nye omgivelsen. Det fører til at de ikke automatisk går inn i en sosial rolle som gir bekreftelser. Å finne nye identifikasjonsmodeller og ta inn en ny rolle tar tid og er vanskelig å tilfredsstille i asylmottakets hverdag. Behov for å tilhøre et fellesskap og behov for selvrespekt og respekt fra andre blir dermed ikke tilfredsstilt og det kan føre til identitets- og rolleforvirring (5.5.1, 5.5.2).

I forhold til Maslows behovspyramide mister de EMA rollen til den selvstendige aktøren som bestemmer over og tar ansvar for livet sitt. Denne rollen innebærer at de har brukt sine evner til å tilfredsstille selvrealiseringsbehovet sitt. Til en viss grad har de oppnådd målene når de kommer til Norge for å bo på asylmottak. Behovene for en trygg plass å bo, faste økonomiske ytelser for å kunne kjøpe mat, drikke, klær osv. og personer som kan snakkes med har vært lite tilfredsstilt under flukten. Spesiell i begynnelsen av mottakslivet kan det være større behov for å dekke behovene fra de første tre trinn av behovspyramiden.

Forskning viser at EMA er i en alder hvor det stilles stor krav til ernæringen. De har i regel et høyt aktivitetsnivå og vokser raskt (5.4.5). Kostholdet til de EMA blir påvirket både av egen kunnskap om matlaging, opplæring på asylmottaket og egen økonomi. Virkeligheten viser at behovene til de EMA ikke blir dekket på en god nok måte. Ifølge helsesøstrene spiser de både for få måltider om dagen og måltidene er verken variert nok eller har god næringsinnhold (5.4.5). Ernæring hører til de aller mest grunnleggende behovene på Maslows behovspyramide som påvirker velvære og helse i stor grad. Mangelfull ernæring kan føre til at de EMA blir hyppigere utsatt for infeksjonssykdommer og konsentrasjonsvansker (5.4.5).

Økonomien spiller en stor rolle med tanke på å dekke ulike behov til de EMA. Som det kom frem i 6.2, er det mulig å leve fra basisbeløpet, men det er ikke mulig å dekke alle grunnleggende behov tilfredsstillende. Forskningen viser at de EMA ofte velger noe bort hvis de må til legen, kjøpe mat eller nye klær eller vil delta på ulike aktiviteter. Det kan ha ulike konsekvenser. For eksempel hvis de EMA prioriterer å kjøpe sunn og variert mat har de lite penger igjen for nye klær. Konsekvensen kan være at de ikke har klær som er tilpasset norske vintre og ulike friluftaktiviteter. Det igjen kan både føre til at de EMA

velge bort friluftaktiviteter og fryser om vinteren (5.4.4). Utgifter til medisin og legebesøk kan føre til innkjøp av ensidige og næringsfattige matvarer som nevnt, før kan ha ulike helseproblemer tilfølge (5.4.5). Blir aktiviteter i lokalsamfunnet valgt bort, reduseres muligheten å skape sosiale kontakte utenfor asylmottaket. Dette betyr videre at det tas bort en arena for å lære norsk, blir integrert og kjent med norsk kultur. Ses dette i sammenheng med et redusert skoletilbud blir de sosiale kontaktene fra EMA nesten redusert på ansatte og de andre EMA. Med tanke på Maslows behovspyramide viser dette at flere grunnleggende behov ikke blir tilfredsstilt på langsikt. Avhengig av valgene de EMA tar er det fysiologiske behov eller sosiale behov som blir direkte rammet. Det kan føre til økt usikkerhet og mindre selvspekt. Dessuten gjør den vanskelige økonomiske situasjonen de EMA sårbar for depresjoner. *Jo mer økonomiske problemer ungdommer opplever, jo høyere symptomnivå har de* (Oppedal, Seglem og Jensen 2009:25, 5.4.4).

Som drøftingen viser påvirker den økonomiske situasjonen flere livsområder på mottakene. Men også hvordan mottakene følger opp myndighetens intensjoner spiller en stor rolle for levekårene på mottakene for de EMA. Hygiene, kosthold, skoletilbud, aktiviteter og kontaktpersoner som er tilgjengelige og gir god og tilpasset omsorg kan løfte livskvaliteten til de EMA. Likevel må det sies at forholdene på mottakene er tilrettelagt for et kortvarig opphold. Slik at tidsaspektet og forutsigbarhet spiller en stor rolle for hvilke konsekvenser oppholdet har for EMA.

7.0 Avslutning

Det har vært både spennende, lærerik og krevende å skrive denne oppgaven. Jeg har lært mye om et tema som jeg synes er svært interessant. Å bli bevisst på at de ulike faktorer som økonomi, boforhold, kosthold, kontaktpersoner, skole, tidsaspekt osv. påvirker hverandre gjensidig og dermed levekårene og helse til de EMA var spennende. Jeg er fortsatt interessert i å jobbe med asylsøkere og flyktninger, men har fått en økt forståelse for sammenhenger, utfordringer og mulige problemer angående livet på asylmottaket. I tillegg har jeg tilegnet meg kunnskap om gjeldende lover og regelverk. Det var på den ene siden krevende å sikte det store antallet av fagbøker, forskningsrapporter, internettkilder osv. På den andre siden har det gitt meg en bredere forståelse for og bakgrunnskunnskap om flyktningsproblematikken, samt at jeg ble bevisst på at det er mye mer jeg kan utforske.

Litteraturliste

Amelie, Maria (2010). *Ulovlig norsk*. Oslo: Pax Forlag.

Barneombudet (a). *Barn på asylmottak*. <http://barneombudet.no/dine-rettigheter/til-en-rettferdig-asylsituasjon/barn-pa-asylmottak/> (11.5.2015)

Barneombudet (b). *Barn som søker asyl alene*. <http://barneombudet.no/dine-rettigheter/til-en-rettferdig-asylsituasjon/barn-som-soker-asyl-alene/> (11.5.2015)

Barnekonvensjonen (1989a). «Barnas beste». Artikkel 3. *Barnekonvensjonen i fulltekst*. I: Redd Barna. <http://www.reddbarna.no/vaart-arbeid/barns-rettigheter/barnekonvensjonen-i-fulltekst> (12.5.2015)

Barnekonvensjonen (1989b). «Helse». Artikkel 24. *Barnekonvensjonen i fulltekst*. I: Redd Barna. <http://www.reddbarna.no/vaart-arbeid/barns-rettigheter/barnekonvensjonen-i-fulltekst> (12.5.2015)

Barnekonvensjonen (1989c). «Utdanning». Artikkel 28 *Barnekonvensjonen i fulltekst*. I: Redd Barna. <http://www.reddbarna.no/vaart-arbeid/barns-rettigheter/barnekonvensjonen-i-fulltekst> (16.5.2015)

Berg, Berit (2012). «Mottakssystemet – historikk og utviklingstrender.». I: Valenta, Marko og Berit Berg (red.) *Asylsøker i velferdsstatens venterom*. Kapittel: 2. Oslo: Universitetsforlaget.

Bjugstad, Hanne (2015). *Hvor tar barna veien?* I: Redd Barna <http://www.reddbarna.no/nyheter/hvor-tar-barna-veien> (14.4.15).

Bunkholdt, Vigdis (2000). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Dahl, Sølvi (2000). *Organisasjon og ledelse*. Oslo: Aschehoug.

Dalland, Olav (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Dalland, Olav (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Eide, Ketil og Hilde Lidén (2012). «Mottak av enslige mindreårige asylsøkere». I: Valenta, Marko og Berit Berg (red). *Asylsøker i velferdsstatens venterom*. Kapittel 10. Oslo: Universitetsforlaget.

Eide, Ketil og Tuva Broch (2010). *Enslige mindreårige Flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer*. Oslo: Regionsenter for barn og unges psykisk helse (RBUP).

Fagplan (2012). *Bachelor i vernepleie*. Molde: Høgskolen i Molde.

FN-sambandet (2013). *Somalia*. I: Globalis <http://www.globalis.no/Konflikter/Somalia> (12.4.2015)

FN-sambandet (2014). *Eritrea*. I: Globalis <http://www.globalis.no/Land/Eritrea> (14.4.15)

FN-sambandet (2015a). *Afghanistan*. I: Globalis <http://www.globalis.no/Land/Afghanistan> (9.4.2015).

FN-sambandet (2015b). *Syria*. I: Globalis <http://www.globalis.no/Land/Syria> (14.4.2015).

FN-sambandet (2015c). *Syria*. I: Globalis <http://globalis.no/Konflikter/Asia/Syria> (14.4.2015)

Førde, Siv (2014). *Tapte barndom, eller...?. Barns navigering fra krenkelser og traumer mot psykisk styrke*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Johannessen, Bjørn (2014). *Afghanistans Befolkning*. I: Store norske leksikon. https://snl.no/Afghanistans_befolkning (8.4.2015).

- Lange, Birgitte (2015). *Tar vi god nok vare på enslige mindreårige asylsøkere?*. I: Aftenposten 21.3.2015 <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/UDI-Tar-vi-godt-nok-vare-pa-enslige-mindrearige-asylsokere-7951769.html>. (22.4.2015)
- Lidén, Hilde og Ketil Eide, Knut Hidle, Christin E. Nilsen, Randi Wærdal (2013). *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere*. Rapport 2013-03. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Myhrer, Hilde R. og Elin Stenerud (2011). *Enslige mindreårige flyktninger i kommunene – Faglige perspektiv på bosettingsarbeid*. I: Idunn.no. Tidsskriftet Norges barnevern 02/2011 s. 82 – 92. <http://www.idunn.no/tnb/2011/02/art03> (20.4.2015)
- Olin, Margreth (2012). *Die Andre*. Oslo: Speranza Film AS.
- Oppedal, Brit, Karoline B. Seglem og Laila Jensen (2009). *Avhengig og selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*. Rapport 2009:11. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Opplæringsloven (1998). *Lov av 17. juli nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. § 2.1 og 4A.1 <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61> (16.5.2015).
- Radøy, Sverre Tom og Emra Senel (2015). *Krever at en av verdens største flyktingleir flyttes til Somalia*. I: NRK/NTB. <http://www.nrk.no/verden/krever-at-en-av-verdens-storste-flyktingleir-flyttes-til-somalia-1.12305555> (12.4.15).
- Rosland, Kjell. *Maslows behovspyramide*. Ansvarlig redaktør: Øivind Høines. Utgaveansvarlig: Jarle Ragnar Meløy. Nettstedet er utarbeidet av NDLA som åpen kildekode, basert på Drupal. Bekkestua: NKI Forlaget, Amendor AS, <http://ndla.no/nb/node/85351> (22.5.2015).
- Røkenes, Odd Harald og Per-Halvard Hanssen (2012). *Bære eller breste*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Sortland, Kjersti (2011). *Ernæring – mer enn mat og drikke*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmestad & Bjørke.

Stein (2011). «Konsekvens». I: *Norsk fremmedordbok*. <http://fremmedord.org/hva-betyr/konsekvens/> (13.5.2015)

Stokka, Odd Kristian (2014). *Nye asyl-nabovarsler i postkassene*. I: Stavanger Aftenblad 5.4.2014 <http://www.aftenbladet.no/nyheter/lokalt/sandnes/Nye-asyl-nabovarsler-i-postkassene-3392360.html> (14.5.2015).

Suhad Ali (2010). *Dikt fra føtter som måtte flykte*. I: Østlandets Blad 27.2.2010. Artikkel fra Oksavik Oltedal, Una. <http://www.oblad.no/oppegard/dikt-fra-fotter-som-matte-flykte-1.4250083> (24.5.2015).

UNHCR (2015). *Mid-Year Trends 2014*. <http://unhcr.org/54aa91d89.html> Genève: UNHCR. (12.4.2015).

UDI (a). *Asylmottak*. <http://www.udi.no/asylmottak/> (3.4.2015).

UDI (b). *Adresser til asylmottakene*. <http://www.udi.no/asylmottak/adresser-til-asylmottakene/> (6.4.2015).

UDI (c). *Tilsyn med og kontroll av asylmottak*. <http://www.udi.no/asylmottak/tilsyn-med-og-kontroll-av-asylmottak/> (14.5.2015).

UDI (d). *UDIs strategi 2015-2018. Samfunnsoppdrag*. <http://www.udi.no/om-udi/om-udi-og-utlendingsforvaltningen/udis-strategi-2015-2018/#link-6372> (15.5.2015).

UDI (e). *Om UDI. Hvem gjør hva i utlendingsforvaltningen?*. <http://www.udi.no/om-udi/om-udi-og-utlendingsforvaltningen/hvem-gjor-hva-i-utlendingsforvaltningen/#link-4253> (20.5.2015).

Utdanningsdirektoratet (2008). *Retten til grunnskoleopplæring for barn og unge i asylmottak*. Udir-5-2008. Oslo: Utdanningsdirektoratet. <http://www.udir.no/Regelverk/Finn-regelverk-for-opplaring/Finn-regelverk-etter-tema/Minoritetsspraklige/Udir-5-2008-Rett-til-grunnskoleopplaring-for-barn-og-unge-i-asylmottak/> (16.5.2015).

Utdanningsdirektoratet (2009). *Retten til videregående opplæring for minoritetsspråklig ungdom*. UDIR-7-2009. Oslo: Utdanningsdirektoratet http://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.udir.no%2FUpload%2FRundskriv%2F2009%2F5%2FUdir-7-2009.pdf%3Fepslanguage%3Dno&ei=zjdXVaqYL8iOsAHAxYDgBQ&usg=AFQjCNEusb50yy7G_u_SHUtZPK5Wi4zAew&bvm=bv.93564037,d.bGg (12.5.2015)

Utlendingsdirektoratet (2012). *Asylsøknader enslige mindreårige asylsøkere etter statsborgerskap og måned (2012)*. Oslo: Utlendingsdirektoratet. <http://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindrearige-asyloskere-etter-statsborgerskap-og-maned-2012/> (8.4.2015)

Utlendingsdirektoratet (2013). *Asylsøknader enslige mindreårige asylsøkere etter statsborgerskap og måned (2013)*. Oslo: Utlendingsdirektoratet. <http://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindrearige-asyloskere-2013/> (8.4.2015).

Utlendingsdirektoratet (2014 a). *Asylsøknader enslige mindreårige asylsøkere etter statsborgerskap og måned (2014)*. Oslo: Utlendingsdirektoratet. <http://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindrearige-asyloskere-etter-statsborgerskap-og-maned-20141/> (8.4.2015).

Utlendingsdirektoratet (2014 b). *Bedre kommunikasjon med UDIs brukere. Innsikt og muligheter*. Oslo: Utlendingsdirektoratet. <http://www.udi.no/statistikk-og-analyse/forsknings-og-utviklingsrapporter/udis-kommunikasjon-med-brukerne-2014/>
http://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/utlendingsforvaltningen/kommunikasjon-med-brukere-2014.pdf (14.5.2015).

Utlendingsdirektoratet (2015). *Asylsøknader enslige mindreårige asylsøkere etter statsborgerskap og måned (2015)*. Oslo: Utlendingsdirektoratet.

<http://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindrearige-asylsokere-etter-statsborgerskap-og-maned-2015/> (8.4.2015).

Utlendingsdirektoratet regelverk (2008). *Krav til innkvarteringstilbud i ordinære statlige mottak*. RS 2008-031. Oslo: Utlendingsdirektoratet.

https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2008-031/#_Toc382218444 (27.4.2015)

Utlendingsdirektoratet regelverk (2009). *Krav til informasjonsarbeid i ordinære statlige mottak*. RS 2009-041. Oslo: Utlendingsdirektoratet.

<https://www.udiregelverk.no/en/documents/udi-circulars/rs-2009-041/> (16.5.2015).

Utlendingsdirektoratet regelverk (2011a). *Reglement for drift av statlige mottak*. RS 2011-003. Oslo: Utlendingsdirektoratet. <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-003/> (19.4.2015).

Utlendingsdirektoratet regelverk (2011b). *Krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak*. RS 2011-034. Oslo: Utlendingsdirektoratet

<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-034/> (21.4.2015)

Utlendingsdirektoratet regelverk (2012). *Rutiner og satser for økonomiske ytelser til beboere i statlig mottak, regulerte satser 2015*. RS 2008-035v1. Oslo:

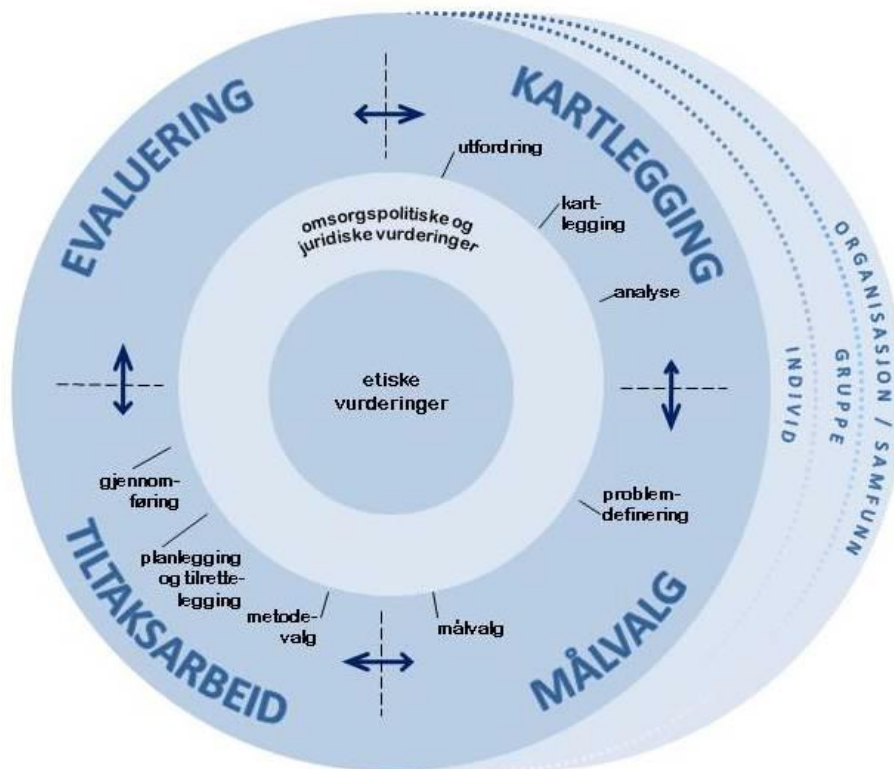
Utlendingsdirektoratet. <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2008-035/rs-2008-035v1/> (28.4.2015).

Varvin, Sverre 2003. *Flukt og eksil*. Oslo: Universitetsforlaget.

Øien, Cecilie (2010). *Underveis. En studie av enslige mindreårige asylsøkere*. Fafo-rapport, 20. Oslo: Fafo.

Aalandslid, Vebjørn og Anette Walstad Enes 2012. *Enslige mindreårige flyktninger i arbeid og utdanning*. Statistisk sentralbyrå 13/2012. Rapporter. Oslo – Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201213/rapp_201213.pdf. (26.12.2014).

Vedlegg 1: Vernepleierens arbeidsmodell (VerA)

Fagplan for vernepleie (2012:8)

Vedlegg 2: Maslow behovspyramide (Rosland).

